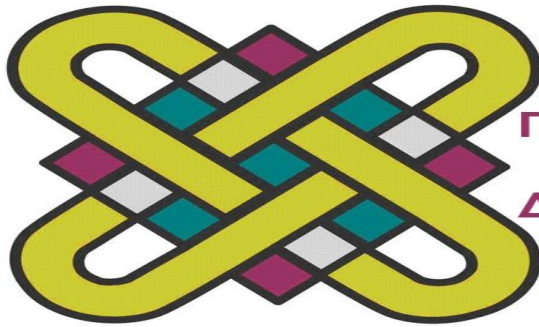

« Ηλεκτρονική Λογοτεχνία και
Δημιουργική Γραφή στον
ελλαδικό χώρο»

«Electronic Literature and Creative
Writing in Greece»

11/13/2017

ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΙΩΣΗΦΙΔΟΥ

Πανεπιστήμιο

Δυτικής Μακεδονίας

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΦΛΩΡΙΝΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΙΤΛΟΣ

« Ηλεκτρονική Λογοτεχνία και Δημιουργική Γραφή στον ελλαδικό χώρο»

«Electronic Literature and Creative Writing in Greece»

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Κωτόπουλος Τριαντάφυλλος

Β΄ ΒΑΘΜΟΛΟΓΗΤΗΣ: Φωτόπουλος Νικόλαος

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: Ιωσηφίδου Βασιλική

ΑΕΜ:3087

ΕΞΑΜΗΝΟ: Ξ

ΑΚΑΔΗΜΑΙΚΟ ΕΤΟΣ:2016-17

Φλώρινα, 2016

Ευχαριστίες

Πρώτα από όλα, θέλω να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες στον καθηγητή μου, Επίκουρο Καθηγητή Κωτόπουλο Τριαντάφυλλο, για την εμπιστοσύνη που μου έδειξε και την ανάθεση της παραπάνω πτυχιακής εργασίας. Οι σημαντικές υποδείξεις και συμβουλές του με κατηύθυναν σ' ένα σωστό τρόπο σκέψης και πάνω απ' όλα μου προσέφεραν σημαντικά εφόδια για την μετέπειτα ζωή μου.

Επίσης, θερμές ευχαριστίες απευθύνω σε όλους τους καθηγητές που είχα όλα τα χρόνια της μέχρι τώρα ακαδημαϊκής μου ζωής, για τις γνώσεις που μου μετέδωσαν και με έκαναν καλύτερο άνθρωπο. Ιδιαίτερα δε, οφείλω να ευχαριστήσω τις καθηγήτριές μου Σωτηρία Τριαντάρη και Δόμνα Μιχαήλ, καθότι με βοήθησαν καθ' όλη την διάρκεια της παρακολούθησης των μαθημάτων και αποτέλεσαν πρότυπα και πηγή έμπνευσης για μένα.

Τέλος, ένα μεγάλο και εγκάρδιο ευχαριστώ αξίζουν τρεις “εν ενεργεία” ήρωες της καθημερινότητάς μου, η Χριστίνα, ο Τάσος και ο Θωμάς, που με στήριξαν και με στηρίζουν ηθικά, δίνοντάς μου κουράγιο να προχωρώ και να υπερπηδώ κάθε εμπόδιο για να φτάσω στο στόχο μου. Μπήκαν στη ζωή μου την κατάλληλη στιγμή και, με την παρουσία τους, συνέβαλαν τα μέγιστα στην απόκτηση δύναμης και αισιοδοξίας για το αύριο. Πέραν, όμως, της πολύτιμης αυτής στήριξης, μου παρείχαν σε καθημερινή βάση όλα τα εφόδια, ώστε να γίνω ένας σωστός Άνθρωπος και αυτό είναι κάτι που δεν μαθαίνεται, αλλά μεταδίδεται.

Σας ευχαριστώ όλους θερμά.

Περιεχόμενα

Περίληψη.....σελ.5

Εισαγωγήσελ.5

Κεφάλαιο 1^ο

1.1. Δημιουργική γραφήσελ.9

1.2. Η στοχοθεσία των δραστηριοτήτων δημιουργικής γραφής
.....σελ.11

1.3. ΤΠΕ και Δημιουργική Γραφή: δυο εργαλεία για την παραγωγή λόγου
.....σελ.12

1.4. Δημιουργική γραφή στο διαδίκτυοσελ.14

1.5 Σκοπός της διδασκαλίας με βάση τα νέα πιλοτικά προγράμματα σπουδών
.σελ.16

1.6 Παραγωγή συνεχούς γραπτού λόγου: πώς, πού και με ποια διαδικασία
παράγονται τα κείμενα των μαθητώνσελ.18

Κεφάλαιο 2ο

2.1 Λογοτεχνία και δημιουργική γραφήσελ.20

2.2 Από τη λογοτεχνική ανάγνωση στη Δημιουργική Γραφή
.....σελ.22

2.3 Οι δραστηριότητες δημιουργικής γραφής για την ερμηνεία των
λογοτεχνικών κειμένωνσελ.24

Κεφάλαιο 3^ο

- 3.1 Ψηφιακή αφήγησησελ.25
- 3.2 Δημιουργική γραφή και ψηφιακή αφήγησησελ.26
- 3.3 Η ψηφιακή αφήγηση ως εργαλείο ενίσχυσης της δημιουργικής γραφής
.....σελ.28
- 3.4 Ψηφιακή κατασκευή ιστοριώνσελ.29
- 3.5 Ψηφιακοί πόροι για τη λογοτεχνίασελ.31

Κεφάλαιο 4^ο

- 4.1 Ηλεκτρονική Λογοτεχνία: Ορισμός σελ.33
- 4.2 Τα «Νέα Μέσα»σελ.34
- 4.3 Τα Είδη της Ηλεκτρονικής Λογοτεχνίας– Μία Απόπειρα Παρουσίασης
...σελ.35
- 4.4 Το μέλλον της Ηλεκτρονικής Λογοτεχνίαςσελ.37

Συμπεράσματασελ.38

Βιβλιογραφίασελ.40

Περίληψη

Η εισήγηση που ακολουθεί παρουσιάζει την αξιοποίηση των ΤΠΕ και της Δημιουργικής Γραφής για τη διδασκαλία της Λογοτεχνίας και την παραγωγή συνεχούς γραπτού λόγου. Οι ΤΠΕ και η Δημιουργική Γραφή αποτελούν διδακτικά εργαλεία που φέρνουν στην επιφάνεια τον τρόπο συγγραφής ενός λογοτεχνικού κειμένου, βοηθούν τη βιωματική πρόσληψή του από τον αναγνώστη, ευνοούν τον πειραματισμό με τις λέξεις και τις γραφές των μαθητικών κειμένων.

Summary

The following presentation presents the use of ICT and Creative Writing for the teaching of Literature and the production of continuous written discourse. ICT and Creative Writing are teaching tools that bring to the surface the way to write a literary text, help its experiential recruitment by the reader, encourage experimentation with the words and scripts of the student texts.

Λέξεις κλειδιά: δημιουργική γραφή, ηλεκτρονική λογοτεχνία, ψηφιακή αφήγηση

Keywords: creative writing, electronic literature, digital narration

Εισαγωγή

Η διδασκαλία της λογοτεχνίας δε συνάδει στις μέρες μας με την εισαγωγή και χρήση των τεχνολογικών μέσων. Αυτό συμβαίνει διότι για μεγάλο χρονικό διάστημα η διδασκαλία της λογοτεχνίας στην εκπαίδευση θεωρούνταν ανώτερη ποιοτικά τέχνη, που καμία σχέση δεν είχε με το χώρο της τεχνολογίας. Η παροχή ανθρωπιστικής παιδείας τότε ήταν πιο ουσιώδης από την παροχή τεχνοκρατικής παιδείας.

Βέβαια, η μέθοδος διδασκαλίας του γνωστικού αντικειμένου της λογοτεχνίας χαρακτηρίζεται δασκαλοκεντρική και βασιζόταν στην στείρα απομνημόνευση έτοιμων γνώσεων κι ερμηνειών των κειμένων, η οποία στερούσε από το μαθητή την ενεργό εμπλοκή στο μάθημα και την ανάπτυξη της δημιουργικότητας και της κριτικής του σκέψης. Η οργάνωση του μαθήματος με σχολικά ανθολόγια λογοτεχνικών κειμένων, τα οποία περιέχουν αποσπάσματα από εκτενέστερα έργα και τα οποία απομακρύνουν τη λογοτεχνία από το φυσικό της περιβάλλον που είναι τα ίδια τα λογοτεχνικά βιβλία, όπως γράφτηκαν από τους συγγραφείς τους, είναι υπεύθυνη για την αποστράγγιση της λογοτεχνίας από τους χυμούς της, δηλαδή τα συναισθήματα, τις αξίες, την αισθητική απόλαυση, όπως τα προσλαμβάνει ο αναγνώστης, στην περίπτωση μας, ο μαθητής.

Το μάθημα της λογοτεχνίας χαρακτηρίζεται από μια εντελώς παγιωμένη και αμετάβλητη δομή: ένα απόσπασμα διαβάζεται από τον καθηγητή, αναλύεται σύντομα από τον ίδιο, χωρίς την συμμετοχή, εμπλοκή, ενεργό συνεργασία των μαθητών, οι οποίοι απλώς καλούνται να απαντήσουν σε ερμηνευτικές ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου, η απάντηση των οποίων, οδηγεί αυθαίρετα

σε κατανόηση του εν λόγω κειμένου. Πού μπορούν να χωρέσουν οι ΤΠΕ σε αυτή την αυστηρή οργάνωση της διδασκαλίας;

Από τα παραπάνω συμπεραίνουμε ότι οφείλει να υπάρξει επαναπροσδιορισμός των σκοπών και στόχων του αντικειμένου της λογοτεχνίας. Αν δεν πραγματοποιηθεί αυτό, οι διδακτικές προτάσεις του γνωστικού αυτού αντικειμένου θα αναπαράγουν συνεχώς το ίδιο διδακτικό μοντέλο με ένα εκσυγχρονισμένο ένδυμα, τις ΤΠΕ. Άρα, να αδιαφορούν για το νόημα και να εστιάζουν την προσοχή τους στην επιφάνεια.

Η λογοτεχνία αποτελεί μέσο ένταξης των μαθητών στον σύγχρονο πολιτισμό, μέσα από την καλλιέργεια της δημιουργικότητάς τους και την ενεργό εμπλοκή τους στα νέα πολιτισμικά δεδομένα. Σήμερα οι ΤΠΕ αποτελούν κομμάτι του σύγχρονου πολιτισμού και η συμβολή τους σε ένα σύγχρονο μάθημα λογοτεχνίας είναι πολυδιάστατη. Δεν είναι απλό εργαλείο μάθησης, αλλά μέσο ψηφιακής επικοινωνίας, η οποία οδηγεί σε νέους τύπους «κειμένων» και νέες πρακτικές πρόσληψης. Στο ψηφιακό σχολείο, οι ΤΠΕ ανανεώνουν και εξελίσσουν τη διαδικασία διδασκαλίας του λογοτεχνικού κειμένου. Βοηθούν το μαθητή να καλλιεργήσει τεχνικές επικοινωνίας με τους συμμαθητές του και αναδεικνύουν τρόπους σύνθεσης του νοήματος του κειμένου και παραγωγής αυτούσιων μαθητικών βιωματικών κειμένων προσωπικού χαρακτήρα.

«Δημιουργική αξιοποίηση των εργαλείων ΤΠΕ» δεν σημαίνει απλώς χρήση τεχνολογικών μέσων προκειμένου να γίνει το μάθημα πιο ελκυστικό με τη χρήση εικόνων, βίντεο, μουσικής κλπ. Κυρίως, σημαίνει δραστηριοποίηση των μαθητών με τεχνικές και μέσα που δεν χρησιμοποιούνταν ως τώρα στη διδασκαλία αλλά έχουν μπει στην καθημερινή ζωή τους. Σημαίνει, επιπλέον, την κριτική θεώρηση αυτών των μέσων, την καλλιέργεια δηλαδή του ψηφιακού γραμματισμού.

Στην ψηφιακή εποχή, οι διδάσκοντες καλούνται να κεντρίσουν την προσοχή και να κερδίσουν το ενδιαφέρον μιας γενιάς μαθητών, που είναι εξοικειωμένη με τη χρήση της τεχνολογίας, που μπορεί να διεκπεραιώνει πολλές δραστηριότητες ταυτόχρονα. Η σχέση τους με τη γραφή συνδέεται με την τεχνολογία και, κυρίως, τη χρήση κοινωνικών μέσων δικτύωσης. (Αποστολίδου, 1999).

Κεφάλαιο 1^ο

1.1 Δημιουργική γραφή

Η δημιουργική γραφή είναι η αποτύπωση στο χαρτί των ιδεών και των συναισθημάτων σχετικά με ένα συγκεκριμένο θέμα, με τη βοήθεια της φαντασίας. Χαρακτηρίζεται από τη πρωτοτυπία και τη φαντασία, παρά από απλή καταγραφή τυποποιημένων σκέψεων (Brookes & Marshall, 2004). Δύο είναι τα βασικά στοιχεία της: η πράξη του να γράφεις δημιουργικά και η πράξη του να σκεφτείς κριτικά την πράξη της γραφής και τα αποτελέσματά της (Κωτόπουλος, 2012). Το ταλέντο και η έμπνευση ως βασικά χαρακτηριστικά της δημιουργικής γραφής αποτελούν προκαταλήψεις, αφού το ταλέντο αποτελεί ανύπαρκτο σχεδόν παράγοντα της δημιουργικής γραφής, ενώ η έμπνευση είναι κάτι που ο συγγραφέας το προκαλεί με μικρές δοκιμές (Σουλιώτης, 2012).

Η δημιουργική γραφή τα τελευταία χρόνια έχει αρχίσει να απασχολεί πολλούς, αφού σχετίζεται με τη διδασκαλία του γνωστικού αντικείμενου της λογοτεχνίας. Πλέον έχει γίνει αντιληπτό πως η γραφή δεν αποτελεί προνόμιο των λίγων ταλαντούχων μα διδάσκεται και διέπεται από κανόνες και συνεχώς εξελίσσεται. Δεν αποτελεί κριτήριο γραφής μόνο η έμπνευση του εκάστοτε συγγραφέα μα και η υπακοή κι εφαρμογή στην πράξη των κανόνων συγγραφής. Βασική επιδίωξη και στόχο της δημιουργικής γραφής αποτελεί η απελευθέρωση της σκέψης μα και της δημιουργικής διάθεσης του ατόμου, μέσα από τη διαφορετική, προσωπική χρήση των λέξεων με στόχο την

προσωπική έκφραση και τη δημιουργία και παραγωγή νέων κειμένων προσωπικού χαρακτήρα. (Πασσιά Α.& Μανδηλαράς Φ. , 2000).

Με τη δημιουργική γραφή το άτομο έχει τη δυνατότητα να εκφραστεί, να εξωτερικεύσει τον εσωτερικό του κόσμο, με αποτέλεσμα να λυτρωθεί από προβλήματα κι επίπονες καταστάσεις που το ταλανίζουν. Πολλοί υποστηρίζουν το θεραπευτικό ρόλο της δημιουργικής γραφής σε άτομα που βρίσκονται σε αδιέξοδο λόγω της απώλειας αγαπημένων προσώπων. (Positive Health, 1998). Ας μη ξεχνάμε πως ακόμη και ο Καρυωτάκης και οι ποιητές της γενιάς του για να ξεφύγουν από την επώδυνη πραγματικότητα, στην οποία δεν μπορούσαν να προσαρμοστούν, χρησιμοποίησαν ως όπλο την ποίηση.. Ας θυμηθούμε τους στίχους του Καρυωτάκη στο ποίημα «Είμαστε κάτι...» που σημείωναν πως «...μας διώχνουνε τα πράγματα κι η ποίησης είναι το καταφύγιο που φθονούμε...».

Σήμερα, η δημιουργική γραφή μπορεί να διδαχθεί σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Αποτελεί μια διαδικασία, κατά την οποία η παιδική δημιουργικότητα κεντρίζεται με ψυχαγωγικό τρόπο, απαλλαγμένο από αυστηρά μαθησιακά πλαίσια, με άμεση συνέπεια και απότοκο την παραγωγή λόγου (Μουλά, 2012). Παράλληλα, οι τεχνικές της δημιουργικής γραφής δίνουν τη δυνατότητα στον εκπαιδευτικό να εκπαιδεύσει τους μαθητές του να γράφουν καλύτερα, ενθαρρύνοντάς την ενεργό συμμετοχή κι εμπλοκή στη διαδικασία της γραπτής επικοινωνίας, εκφράζοντας τα συναισθήματά τους σε γραπτή μορφή και κατανοώντας το πόσο σημαντική είναι η προετοιμασία, η επανεξέταση, η συνεχής ενασχόληση με το κείμενο (Graves ,1983).

Η δημιουργική γραφή συντελεί τα μέγιστα και στην εκπαιδευτική διαδικασία όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης. Ο μαθητής ενθαρρύνεται να δρα αυτόνομα, δημιουργικά, μέσα από ομαδικές και βιωματικές μεθόδους διδασκαλίας, με σκοπό την απελευθέρωση των σκέψεων, ιδεών, συναισθημάτων του.

Μαθαίνει να διαλέγεται, να ανταλλάσσει απόψεις με τους γύρω του και να διευρύνει τους πνευματικούς του ορίζοντες. Δεν αξιολογείται αρνητικά αφού δεν υπάρχει απάντηση σωστή ή λανθασμένη και κάθε άποψη θεωρείται σωστή, προσωπική, σεβαστή. (Τσιλιμένη- Παπαρούση , 2010). Εκτός, όμως, από την αισθητική απόλαυση, την ανάδειξη της δημιουργικότητας και την ενδυνάμωση γλωσσικών και νοητικών δεξιοτήτων, τα παιδιά συμμετέχοντας ενεργά στις διαδικασίες της μυθοπλασίας ρεαλιστικών και φανταστικών ιστοριών, ξεπερνούν τις αρνητικές τους εμπειρίες, απαλλάσσονται απ' αυτές και αποκτούν θετικές εικόνες ,σχεδιασμένες με τη δύναμη της φαντασίας. (Καραγιάννης , 2010).

1.2 Η στοχοθεσία των δραστηριοτήτων δημιουργικής γραφής

Σκοπό της δημιουργικής γραφής δεν αποτελεί αποκλειστικά και μόνο η καλλιέργεια της δημιουργικής ικανότητας των μαθητών μέσα από τη συνεχή επαφή με τα λογοτεχνικά κείμενα ούτε η παραγωγή νέων κειμένων προσωπικού χαρακτήρα. Βασικός στόχος της είναι η δημιουργία ώριμων αναγνωστών, οι οποίοι αφουγκράζονται τα μηνύματα του εκάστοτε κειμένου, πεζού ή ποιητικού και είναι σε θέση να το απολαύσουν αισθητικά, να ψυχαγωγηθούν. Άλλωστε, αποτελεί κοινό τόπο πως οι αναγνώστες, βιώνουν προσωπικά τις καταστάσεις που εκτυλίσσονται στα κείμενα, συνδέονται με τους ήρωες, χρησιμοποιούν σύμβολα και εικόνες για να αποδώσουν και δικές τους προσωπικές αναμνήσεις και τελικά έχουν προσδοκίες αναγνωστικές. (Rosenblatt, 1995).

Οι μαθητές, με τη συνδρομή της δημιουργικής γραφής, διαβάζουν ένα λογοτεχνικό κείμενο κι εκφράζουν πως νιώθουν, αναφέρουν τα σημεία του κειμένου που κέντρισαν το ενδιαφέρον τους και αιτιολογούν, θέτουν ερωτήσεις σχετικά με αμφίσημες έννοιες, προβαίνουν σε σύγκριση του έργου με άλλο έργο παρόμοιας θεματολογίας, αναλύουν την εικονοπλασία του εκάστοτε κειμένου, με τη χρήση της «ιδεοθύελλας» εκφράζουν ελεύθερα κι αυθόρμητα τις απόψεις τους για το κείμενο τόσο μετά την πρώτη ανάγνωσή του όσο και αργότερα με τη συνδρομή του εκπαιδευτικού, ο οποίος θέτει ερωτήσεις. Όλα τα προηγούμενα, ωθούν στην αναγνωστική ωρίμανση του μαθητή και την ανάπτυξη της φαντασίας, κριτικής σκέψης και δημιουργικής του διάθεσης. (Καλογήρου & Βησσαράκη, 2005).

1.3 ΤΠΕ και Δημιουργική Γραφή: δυο εργαλεία για την παραγωγή λόγου

Ζούμε σε μια τεχνοκρατική εποχή όπου τα τεχνολογικά μέσα έχουν εισβάλλει στη ζωή του ατόμου σε όλα τα περιβάλλοντα, οικογενειακό, κοινωνικό, εκπαιδευτικό. Η δημιουργική γραφή, λοιπόν, χρησιμοποιεί και χρειάζεται ως μέσο και εργαλείο διδασκαλίας τις νέες τεχνολογίες, προκειμένου, όπως προαναφέρθηκε, να καταστεί ο μαθητής ώριμος αναγνώστης κι έπειτα παραγωγός κειμένων λογοτεχνίας. Το διαδίκτυο και τα πολυμέσα προσφέρουν πλήθος ιδεών και ποικιλία δραστηριοτήτων όσον αφορά στη δημιουργική γραφή, εφόσον αξιοποιηθούν σε συνδυασμό με τον κριτικό και ψηφιακό γραμματισμό. (Istance & Kools, 2013). Η τεχνολογία με τα μέσα που διαθέτει (υπολογιστής, διαδραστικοί πίνακες) διεγείρει το ενδιαφέρον των μαθητών, την συνεργασία σε ομάδες, την ενεργό εμπλοκή τους στη μαθησιακή διαδικασία. Έτσι, ο εκπαιδευτικός έχει την ευχέρεια επιλογής της κατάλληλης μεθόδου διδασκαλίας ανά γνωστικό αντικείμενο. Η χρήση των τεχνολογικών μέσων αποφέρει θετικά αποτελέσματα στην συνολική απόδοση των μαθητών (Trucano, 2005), ενθαρρύνοντας ακόμα και τους μαθητές με χαμηλή αυτοεκτίμηση να μοιραστούν τις απόψεις και τις ιδέες τους με τους συμμαθητές τους (Underwood et al. , 2009).

Οι μαθητές με τη χρήση της τεχνολογίας έρχονται σε επαφή με έναν νέο, ψηφιακό κόσμο και μαθαίνουν σε διαφορετική ανάγνωση των λογοτεχνικών κειμένων και επαφή με νέες στρατηγικές και κανόνες συγγραφής νέων κειμένων. Η δημιουργική γραφή είναι προοδευτική κι ενσωματώνει και νέα μέσα και τρόπους παραγωγής κειμένων κι απόδοσης ιστοριών. Με αυτόν τον

τρόπο δημιουργείται ένα νέο περιβάλλον, όπου ο μαθητής έρχεται σε επαφή με παραδοσιακές μα και νέες μορφές κειμενικότητας και όπου εισάγονται νέα δεδομένα στην πρόσληψη τη λογοτεχνική, μέσα από την ένταξη των ψηφιακών μέσων στο λογοτεχνικό χώρο.

Με την αξιοποίηση των ΤΠΕ στη λογοτεχνία και τη διδασκαλία της, η γραφή καθίσταται μια δυναμική πολυτροπική διαδικασία. Οι μαθητές δεν αρκούνται μόνο σε απλή ανάγνωση ενός κειμένου, νοηματική του πρόσληψη και παραγωγή νέων κειμένων. Εξοικειώνονται με νέους τρόπους ανάγνωσης ψηφιακής, τη λεγόμενη «οθονική ανάγνωση». Τροποποιούνται οι ασκήσεις γραφής και προσαρμόζεται ο σχεδιασμός τους στα νέα δεδομένα συγγραφής. Έτσι, πραγματοποιείται το πέρασμα από την έντυπη στην ηλεκτρονική λογοτεχνία. (Νικολαΐδου & Γιακουμάτου, 2002).

Η τεχνολογία αποτελεί ισχυρό εργαλείο και όπλο συγγραφικό, αφού υποδεικνύει τρόπους και κανόνες γραφής και παρέχει συνάμα στο συγγραφέα τη δυνατότητα να γίνει ευρύτερα γνωστός, να επικοινωνεί με πολλούς ανθρώπους χωρίς κατανάλωση κόπου και χρόνου, να ενημερώνει άμεσα το αναγνωστικό κοινό του σχετικά με τη συγγραφική του παραγωγή. Δεν πρέπει, όμως, να ξεχνά κανείς και τους κινδύνους που ενεδρεύουν στο διαδικτυακό χώρο, τους οποίους οφείλει ο συγγραφέας να προσπεράσει για να καταστεί η τεχνολογία δυνατό όπλο συγγραφικό.

1.4 Δημιουργική γραφή στο διαδίκτυο

Ο διαδικτυακός χώρος παρέχει πολλές ευκαιρίες ανάπτυξης της δημιουργικότητας των χρηστών μέσα από ιστοσελίδες τύπου fan fiction, οι οποίες βοηθούν το χρήστη να εκφράσει και να εξωτερικεύσει τα συναισθήματά του και να επικοινωνήσει με άλλους χρήστες, μέσα από τη μυθοπλασία. Πρόκειται, συγκεκριμένα, για επανεγγραφή ενός κειμένου. Στην ιστοσελίδα διατίθενται κλασικά λογοτεχνικά έργα, στα οποία ο χρήστης μπορεί να παρέμβει και να υλοποιήσει τροποποιήσεις, όπως για παράδειγμα, πρόσθεση ενός νέου σημείου, αφαίρεση κομματιών του έργου, πρόσθεση ενοτήτων από άλλα κειμενικά είδη και έργα. (Λαμπρόπουλος, 2009).

Η επανεγγραφή του εκάστοτε κειμένου δημιουργεί μια διαδικτυακή επικοινωνία ανάμεσα σε πολλούς χρήστες, οι οποίοι σχολιάζουν τις αλλαγές που επήλθαν στο κείμενο το αρχικό που επανεγγράφηκε. Το fan fiction αποτελεί έναν τρόπο απομυθοποίησης του σεβασμού προς το πρωτότυπο, με απώτερο σκοπό την προσέλκυση του αναγνωστικού ενδιαφέροντος ατόμων που δε θα νοιάζονταν και δε θα ασχολούνταν διαφορετικά με τη λογοτεχνία. (Λαμπρόπουλος, 2009). Αποτελεί αποτελεσματικό τρόπο εξοικείωσης των μαθητών με το γνωστικό αντικείμενο της λογοτεχνίας και ενδείκνυται ως μέθοδος στη μαθησιακή διαδικασία.

Μια δεύτερη στρατηγική επαφής με τα κείμενα από το χώρο του διαδικτύου αποτελούν τα συλλογικά μυθιστορήματα. Πρόκειται για ποιήματα ή πεζά μικρού μήκους, όπου με αφορμή ένα πρόσωπο ή περιστατικό ο χρήστης

ξεκινά μια ιστορία μα δεν την ολοκληρώνει ο ίδιος, αλλά άλλοι χρήστες. Το συλλογικό μυθιστόρημα δεν αποτελεί δημιούργημα του ενός μα συνόλου χρηστών που επικοινωνούν και ανταλλάσσουν ιδέες με στόχο το τελικό προϊόν. Μάλιστα, το αποτέλεσμα της προσπάθειάς τους δεν είναι ορατό σε όλους, αφού το κείμενο δεν είναι ανοικτό και αποτελεί δημιούργημα συμβατικής λογοτεχνίας. (Δημητρούλια, 2006).

Πρόσθετες μορφές δημιουργικής γραφής στο χώρο του διαδικτύου αποτελούν οι blognovels, που αποτελούν μυθιστορήματα που δημιουργούνται ατομικά ή συλλογικά από τους χρήστες, καθώς και τα ηλεκτρονικά μυθιστορήματα, τα οποία δημιουργούνται μέσω ανταλλαγής MMS και emails από τους διάφορους χρήστες. Γίνεται, λοιπόν, αντιληπτό πως πολλοί ενδιαφέρονται για τη λογοτεχνική παραγωγή και ανάγνωση μέσα από το χώρο της τεχνολογίας, η οποία έχει αλλάξει τα δεδομένα και απελευθερώνει τη φαντασία και τη δημιουργική ικανότητα των χρηστών. Αυτό, βέβαια, οδηγεί σε παραγωγή κειμένων μα όχι ουσιωδών, όπως τα κλασικά λογοτεχνικά κείμενα. Η αποτυχία τους είναι πιθανόν να οφείλεται ακριβώς στον συγγραφικό ανταγωνισμό που αναπτύσσεται ανάμεσα στους επώνυμους συγγραφείς. (Χατζηβασιλείου, 2006).

Σήμερα έχει προωθηθεί πολύ στην εκπαιδευτική κοινότητα η ιδέα της δημιουργικής γραφής ως πεδίου δραστηριοτήτων για τους μαθητές. Μέσα από την επαφή με τα κείμενα οι μαθητές θα καλλιεργήσουν την κριτική τους σκέψη, θα ανταλλάξουν απόψεις, θα ανακαλύψουν νοήματα, θα απολαύσουν αισθητικά ένα κείμενο, θα παράξουν δικά τους προσωπικά κείμενα με τη βοήθεια της φαντασίας. Δεν αποτελεί στόχο να γίνουν συγγραφείς μα να αναπτύξουν τον κριτικό γραμματισμό.

Η τεχνολογία βοηθά αυτό τους το εγχείρημα, αφού μέσα από τον υπολογιστή τροποποιούν, μεταπλάθουν, παράγουν κείμενα και τα επεξεργάζονται ή επικοινωνούν το αποτέλεσμα (λογοτεχνικό προϊόν) με τους φίλους τους μέσω του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και των μηνυμάτων. Στο νέο Πρόγραμμα Σπουδών συμπεριλαμβάνονται δραστηριότητες επανεγγραφής κειμένων ή

παραγωγής νέων. Με αυτόν τον τρόπο καλλιεργείται όχι μόνο ο κριτικός μα κι ο ψηφιακός γραμματισμός.

Η τεχνολογία προωθεί και την αξιολόγηση του μαθητή, αφού ανά πάσα στιγμή μπορεί να δει προηγούμενες προσπάθειές του και να εντοπίσει πρόοδο ή λάθη, τα οποία έχει τη δυνατότητα να διορθώσει για να βελτιώσει τη λογοτεχνική του επίδοση. Γενικότερα, οι μαθητές αποκτούν συνείδηση της αναγνωστικής διαδικασίας, κατά την οποία ο αναγνώστης ελκύεται ή απωθείται από το κείμενο, αλλάζει άποψη, μαθαίνει νέα πράγματα κλπ., ενώ ταυτόχρονα εξοικειώνονται με τους κανόνες της διαδικτυακής επικοινωνίας.

1.5 Σκοπός της διδασκαλίας με βάση τα νέα πιλοτικά προγράμματα σπουδών

Όπως αναφέρθηκε και στην προηγούμενη ενότητα, η εισαγωγή της τεχνολογίας στην εκπαίδευση δημιούργησε ένα νέο περιβάλλον μάθησης και συγκεκριμένα διδασκαλίας της δημιουργικής γραφής, μέσα στο οποίο κυριαρχεί η διάδραση μαθητών- τεχνολογικών μέσων-εκπαιδευτικών, η δυνατότητα επάλληλης γραφής και επεξεργασίας των κειμένων έως ότου οι μαθητές μάθουν τη συγγραφική μέθοδο. (Νικολαΐδου, 2008). Γι αυτό και τα νέα Προγράμματα Σπουδών διαφοροποιούνται από τα προηγούμενα ως προς τη στοχοθεσία.

Τα νέα Προγράμματα Σπουδών, μέσα από την αξιοποίηση των τεχνολογικών εργαλείων στη διδασκαλία της λογοτεχνίας, αποσκοπούν στην απόκτηση γνώσεων από τους μαθητές σχετικά με την αξία των λογοτεχνικών κειμένων, την καλλιέργεια συγγραφικών δεξιοτήτων μέσω πολλαπλών χρήσεων των λέξεων, τη χρήση βιωματικής προσέγγισης των κειμένων και κριτικής τους θεώρησης, την υιοθέτηση της άποψης περί πολλαπλής ερμηνευτικής προσέγγισης των κειμένων, την αναγνώριση και ανακάλυψη των αξιών που ενυπάρχουν σε κάθε κείμενο, την εξοικείωση με διάφορα λογοτεχνικά είδη.

Οι παραπάνω στόχοι επιτυγχάνονται μέσα από την εκπόνηση εργασιών, άλλοτε ατομικών κι άλλοτε ομαδικών, ώστε οι μαθητές, με τη συνδρομή των ΤΠΕ να κατακτήσουν τον κριτικό μα και ψηφιακό γραμματισμό, δηλαδή την ψηφιακή λογοτεχνία, τη δημιουργία κειμένων πολυτροπικών(αυτά που συνδυάζουν εικόνα, σύμβολα, λέξεις). Με τον τρόπο αυτό τα νέα Προγράμματα φέρνουν σε επικοινωνία το μαθητή με τα έργα της λογοτεχνίας,

μέσα από τη δημιουργική γραφή, καλλιεργώντας τη δημιουργικότητά του και οξύνοντας την κρίση του. (Ροντάρι, 2003; Σουλιώτης, 2012; Toussenei, 1973).

Από το 2011 στα Γυμνάσια και από το 2012 στα Λύκεια εφαρμόζεται το νέο, πιλοτικό αρχικά, Πρόγραμμα Σπουδών, κατά το οποίο το γνωστικό αντικείμενο της λογοτεχνίας δε διδάσκεται πια κατά χρονολογική σειρά των κειμένων μα κατά θεματικούς κύκλους. Επίσης, εισήχθη το 2013 και διαθεματική εργασία στο μάθημα των κειμένων, εργασία για την εκπόνηση της οποίας κρίνεται απαραίτητο και βοηθητικό εργαλείο η τεχνολογία. Αυτός ο τύπος του «Νέου Σχολείου», όπως ονομάζεται, εξοικειώνει το μαθητή με τις ΤΠΕ εντάσσοντάς τες σε όλα τα αντικείμενα και αξιοποιώντας τες για τη βελτίωση της διαδικασίας μάθησης. Η λογοτεχνία περνά σε μία νέα φάση μέσω της επίδρασης των ΤΠΕ στην εκπαίδευση. Νέες μορφές κειμενικότητας, συνεργατική γραφή μέσω της τεχνολογίας, νέες πρακτικές ανάγνωσης.

Στον εκπαιδευτικό χώρο κυριαρχούν αντικρουόμενες απόψεις σχετικά με την έννοια της λογοτεχνίας και τον τρόπο διδασκαλίας της στους μαθητές. Αυτή η σύγκρουση και σύγχυση οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στο γεγονός ότι τα Προγράμματα Σπουδών στην Ελλάδα δεν προέβησαν σε έναν εκτεταμένο σχεδιασμό διδασκαλίας του μαθήματος με την αξιοποίηση των ΤΠΕ, με απότοκο η τεχνολογία να μη χρησιμοποιείται από τους διδάσκοντες ή, όταν χρησιμοποιείται, αυτό να γίνεται μόνο για λόγους εντυπωσιασμού και άνευ ουσίας ενώ στην πραγματικότητα η ένταξη των ΤΠΕ πρέπει να εξυπηρετεί μαθησιακούς στόχους. Τα νέα περιβάλλοντα μάθησης απαιτούν τις πολλαπλές ερμηνείες των κειμένων, την προσωπική εμπλοκή του μαθητή μέσω τροποποίησης κλασικών κειμένων, τη διαδραστική επικοινωνία και ομαδοσυνεργατική προσέγγιση, την προσομοίωση. (Kervin, Lisa; Mantei, Jessica, 2010).

1.6 Παραγωγή συνεχούς γραπτού λόγου: πώς, πού και με ποια διαδικασία παράγονται τα κείμενα των μαθητών

Στο Πρόγραμμα Σπουδών αναφέρεται ως στόχος η απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων συγγραφικών από την πλευρά του μαθητή στο αντικείμενο της λογοτεχνίας μέσα από την επαφή και εξοικείωση με τη δημιουργική γραφή. Υπάρχουν στο Πρόγραμμα ποικίλες δραστηριότητες δημιουργικής γραφής, όπως η μετάπλαση κάποιων ιστοριών μέσα από την αλλαγή της αρχής ή του τέλους τους, η προσπάθεια συγγραφής πλασματικών κειμένων που αποτελούν αποκύημα της φαντασίας, η συγγραφή κειμένων με χρήση χαρακτηριστικών διαφορετικών κειμενικών ειδών, η αναδιήγηση μιας ιστορίας από την πλευρά και οπτική γωνία του μαθητή με παράλληλη μεταφορά του κειμένου στον παρόντα χρόνο, μια φανταστική συνάντηση κι επικοινωνία του μαθητή με έναν από τους πρωταγωνιστές του έργου, η προσπάθεια παραγωγής προσωπικών κειμένων, η μετατροπή του ύφους του κειμένου σε σοβαρό ή λιτό, η δημιουργία πολυτροπικών κειμένων με την εισαγωγή ήχου και εικόνων.

Για την υλοποίηση των παραπάνω δραστηριοτήτων προηγείται η μύηση του μαθητή στους κανόνες συγγραφής, μέσα από τη συνεχή κι ενδεδειγμένη ανάγνωση. Ο μαθητής αρχικά μελετά σε βάθος τα κείμενα που καλείται να επανεγγράψει ή να τροποποιήσει δημιουργικά. Ο εκπαιδευτικός, με τον καθοδηγητικό και βοηθητικό του ρόλο επιλέγει κείμενα κατάλληλα για ανάγνωση και δημιουργική γραφή, τα οποία διεγείρουν τη φαντασία και το ενδιαφέρον των μαθητών. Επιπλέον, επιλέγει κείμενα βιωματικά, που ελκύουν την επιθυμία για αναγνωστική δράση. (Νικολαΐδου, 2014).

Κατά την προετοιμασία των μαθητών για την παραγωγή έργων λογοτεχνικών με τη βοήθεια της δημιουργικής γραφής, σπουδαίος κρίνεται ο ρόλος των ΤΠΕ. Ο μαθητής πλέον δεν ανατρέχει σε βιβλιοθήκες μα χρησιμοποιεί την ψηφιακή βιβλιοθήκη για να εντοπίσει κείμενα. Δε διαβάζει στο χώρο της βιβλιοθήκης μα με εργαλείο τον ψηφιακό αναγνώστη. Δεν επικοινωνεί με φίλους στο δρόμο μα μέσα από σελίδες κοινωνικής δικτύωσης. Με μια λέξη, η τεχνολογία έχει αναμορφώσει τα χαρακτηριστικά του αναγνώστη της λογοτεχνίας: τον τρόπο που διαβάζει, το τι διαβάζει, το πώς διαβάζει, το πότε, το πού. (Νικολαΐδου, 2014).

Το αναγνωστικό μαθητικό προφίλ σήμερα στην τεχνοκρατική εποχή διαφέρει από εκείνο του παρελθόντος. Σήμερα οι μαθητές έρχονται σε επαφή μες ποικίλα κείμενα μέσω τεχνολογίας, στα οποία δεν εμβαθύνουν και τα οποία δεν είναι μακροσκελή κι εκτενή μα σύντομα. Σε περίπτωση που κάποιο κείμενο τους αρέσει πατούν like, το σχολιάζουν σύντομα, το επικροτούν ή αποδοκιμάζουν. Η δημιουργική γραφή μαθαίνει στους μαθητές τρόπους παραγωγής νέων κειμένων, προσωπικών, αλλά και τη χαρά της ανάγνωσης της λογοτεχνίας ως τρόπου σύλληψης και ερμηνείας του κόσμου. Μετά την ανάγνωση ενός έργου και την ανάλυσή του, έπεται η δημιουργική γραφή. Αυτή πραγματώνεται είτε ατομικά είτε συλλογικά από τους μαθητές, μέσα από τη μέθοδο της ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας. Αφότου οι μαθητές ολοκληρώσουν τη λογοτεχνική τους παραγωγή, παρουσιάζουν στους υπολοίπους τη συγγραφική δοκιμή τους και συζητούν μέσα στην τάξη. Πολύτιμο εργαλείο παρουσίασης αναδεικνύεται και πάλι η τεχνολογία.(π.χ. προτζέκτορας, διαδραστικός πίνακας, power point). (Νικολαΐδου, 2014).

Κεφάλαιο 2ο

2.1 Λογοτεχνία και δημιουργική γραφή

Οι έννοιες της λογοτεχνίας και δημιουργικής γραφής αλληλεπιδρούν και αλληλοσυμπληρώνονται. Το λογοτεχνικό έργο αποτελεί το κατεξοχήν στοιχείο της δημιουργικής γραφής, αφού αυτό επανεγγράφεται, εμπνέει για παραγωγή νέου κειμένου, μεταπλάθεται. (Sorin, 2005). Μέσα από την ανάγνωση, ανάλυση, πρόσληψη του νοήματός του επιτυγχάνεται ο μετασχηματισμός των ιδεών του εκάστοτε συγγραφέα. Η πολλαπλή ανάγνωση άλλωστε είναι αυτή που οδηγεί στη δημιουργική γραφή. Παράγονται νέου είδους κείμενα με αφετηρία ένα γεγονός, θέμα, πρόσωπο, το οποίο ο κάθε συγγραφέας αντικρίζει με διαφορετική ματιά.

Η ανάγνωση κειμένων και η αφήγηση ιστοριών επιδρούν στο συναίσθημα του ατόμου, γιγαντώνουν τη φαντασία του και το ωθούν προς τη δημιουργία ενός κόσμου φανταστικού κι ουτοπικού, όπου ταυτίζεται απόλυτα με τους ήρωες της ιστορίας, συμπάσχει τόσο μέσα από την ανάγνωση όσο και με την προσωπική γραφή. Επιπλέον, το λογοτεχνικό κείμενο «χτίζει» και το λεξιλόγιο του ατόμου και, κυρίως, του μαθητή, το οποίο εμπλουτίζεται, του διδάσκει κανόνες τεχνικής με στόχο την απόκτηση συγγραφικών δεξιοτήτων. (Παπαδοπούλου, 2004).

Σύμφωνα με το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών, στόχους της δημιουργικής γραφής αποτελούν ο πειραματισμός των μαθητών με διαφορετικά είδη γραφής συγγραφέων, η διαμόρφωση ενός προσωπικού ύφους και τρόπου

γραφής, η αξιοποίηση της δημιουργικής γραφής για έκφραση συναισθημάτων, η αποτύπωση στο χαρτί των προσωπικών τους βιωμάτων κι εμπειριών. (Συμεωνάκη, 2012). Η δημιουργική γραφή, λοιπόν, χρησιμοποιεί τη λογοτεχνία ως πρότυπο παραγωγής νέων κειμένων μα και η λογοτεχνία βασίζεται στην αρωγή της δημιουργικής γραφής γιατί με αυτόν τον τρόπο δημιουργούνται ώριμοι αναγνώστες. Άλλωστε, η διδασκαλία της δημιουργικής γραφής ωθεί στη γέννηση ενσυνείδητων αναγνωστών περισσότερο κι όχι καλών συγγραφέων. (Συμεωνάκη, 2012).

Η δημιουργική γραφή επιτυγχάνεται μέσα από τη λογοτεχνική ανάγνωση των κειμένων. Η λογοτεχνική ανάγνωση δε στοχεύει στην άκριτη υιοθέτηση του τρόπου σκέψης, γλωσσικής έκφρασης και τεχνικών του κάθε συγγραφέα, μα αντίθετα, δημιουργεί αναγνώστες δραστήριους κι ενεργούς, οι οποίοι επεξεργάζονται το νόημα του κειμένου διαφορετικά και παρέχουν διαφορετικές ερμηνείες. Ο αναγνώστης αποτελεί συνδημιουργό του κειμένου. (Rosenblant 1978 ; Καλογήρου & Λαλαγιάννη, 2005). Μέσα από τη δημιουργική γραφή ο αναγνώστης εσωτερικεύει το νόημα του κειμένου, το συνδέει με προσωπικά νοήματα και βιώματα και με τη χρήση προσωπικού τρόπου έκφρασης και γραφής αξιοποιεί το γραπτό λόγο. Ο αναγνώστης προσεγγίζει το έργο με πλουραλισμό ερμηνειών, γεγονός που θεωρείται το ζητούμενο στη διδασκαλία της δημιουργικής γραφής. Κατανοεί το κείμενο, το αναλύει, το αποδομεί, το μετασχηματίζει και τελικά δημιουργεί ένα νέο προσωπικό έργο. (Jauss, 1995).

Η διδακτική της δημιουργικής γραφής δεν πρέπει να ενδιαφέρεται τόσο για τον τρόπο με τον οποίο γράφει ένας συγγραφέας, όσο με τους λόγους που τον οδηγούν στη συγγραφή. (Gray, 2002). Ο μαθητής προσεγγίζει νοηματικά ένα έργο, γνωρίζει μεν τους τρόπους έκφρασης, τη γλώσσα του συγγραφέα, επεξηγεί κι ερμηνεύει το έργο μα όχι για να μάθει απλά τεχνικές γραψίματος μα για να δημιουργήσει εναλλακτικές αναπαραστάσεις. Με τον τρόπο αυτό δε συνηθίζει στο μηχανικό γράψιμο κι επαναλαμβανόμενο μα κατακτά και καλλιεργεί προσωπικές δεξιότητες συγγραφής. Τα λογοτεχνικά κείμενα αποτελούν απλά πρότυπα συγγραφικού μηχανισμού. (Νικολαΐδου, 2012).

2.2 Από τη λογοτεχνική ανάγνωση στη Δημιουργική Γραφή

Στο χώρο της εκπαίδευσης η λογοτεχνία συνδέεται με τη διδασκαλία της δημιουργικής γραφής. Το παιδί μέσα από τη λογοτεχνική ανάγνωση οδηγείται στη δημιουργία πρωτότυπων κειμένων, με αναφορές στο πρωτότυπο κείμενο, και μετατρέπεται σε ώριμο αναγνώστη κι επαρκή μα και σε εν δυνάμει συγγραφέα. Κυριαρχούν ποικίλες απόψεις σχετικά με το στόχο σύνδεσης της λογοτεχνίας με τη δημιουργική γραφή, αφού δεν είναι ξεκάθαρο αν η σύνδεση εστιάζει περισσότερο στη διαδικασία μέσα από την οποία παράγονται νέα κείμενα από το μαθητή ή στο προϊόν που δημιουργείται τελικά, δηλαδή το ίδιο το κείμενο. Άλλοι θεωρούν τα έργα λογοτεχνίας συνώνυμα της δημιουργικής γραφής, άλλοι θεωρούν δημιουργικό κάθε γράψιμο που δεν περιέχει αναφορές σε κάποιο κείμενο κι άλλοι ταυτίζουν τη δημιουργική γραφή με πρωτότυπη σύνθεση, η οποία δε συνδέεται αποκλειστικά και μόνο με τη λογοτεχνία. (Ramet, 2004).

Ειδικότερα, στο χώρο των εκπαιδευτικών, η δημιουργική γραφή μαθαίνει στα παιδιά να εξασκούνται σε ικανότητες και να απελευθερώνουν τις σκέψεις, τις ιδέες, τα συναισθήματα και τις εμπειρίες τους στο χαρτί μέσα σε ένα υποστηρικτικό περιβάλλον. Η γραφή τους είναι πρωτότυπη κι όχι μιμητική και αντικατοπτρίζει στοιχεία της προσωπικότητάς τους. (Dawson 2005). Οι μαθητές προετοιμάζονται κατάλληλα να αποκτούν δεξιότητες, να καλλιεργούν τη δημιουργικότητά τους και μέσα από τον πειραματισμό και την ανακαλυπτική μάθηση να οδηγούνται στη δημιουργία προσωπικών αυτόνομων κειμένων με τη χρήση προσωπικού ύφους και τρόπου γραφής. (Πασσιά και Μανδηλαράς, 2000).

Η δημιουργική γραφή δεν αποσκοπεί στη δημιουργία κι ανάδειξη νέων ταλέντων μα στην ελεύθερη έκφραση μέσα από τη γνώση και τον πειραματισμό με τα κειμενικά είδη, χωρίς να ενδιαφέρουν και να τίθενται οι έννοιες του «σωστού» και του «λάθους». (Morley, 2009). Απομακρύνεται από τον παραδοσιακό τρόπο διδασκαλίας, όπου η λογοτεχνία βρισκόταν και βασιζόταν στο ρόλο του διδάσκοντα-αυθεντία, οι γνώσεις και η κατάρτιση του οποίου οδηγούσε σε παροχή πληροφοριών στους μαθητές σχετικά με το συγγραφέα, το χωροχρόνο και τις συνθήκες γραφής του κειμένου, την ανάλυσή του. Πλέον, το κείμενο αποτελεί αυθύπαρκτη οντότητα κι επιδέχεται πολλαπλές ερμηνείες. (Harper, 2006).

Δυστυχώς, το ελληνικό σχολείο δεν καλλιεργεί τη δημιουργικότητα των μαθητών, αφού δεν τους εθίζει στο δημιουργικό προσωπικό γράψιμο μα επιμένει κι αρκείται σε γραπτές απαντήσεις των μαθητών σε μια πλειάδα ερωτήσεων κατανόησης του εκάστοτε κειμένου. Ο μαθητής με τον τρόπο αυτό δε μαθαίνει να εκφράζει τις προσωπικές του απόψεις γραπτά ούτε να αποτυπώνει τα συναισθήματα και βιώματά του στο χαρτί. Επιπλέον, η ελληνική εκπαίδευση ενδιαφέρεται περισσότερο με τη διδασκαλία πεζών κειμένων κι όχι ποιητικών. Η ποίηση, όμως, είναι εκείνη που μαθαίνει στο μαθητή να σέβεται τον οργανωμένο και καλά σχεδιασμένο λόγο, να αποκτά αυτοπεποίθηση μέσα από την επαφή και την εξάσκηση στο γραπτό λόγο και να καλλιεργεί την κριτική του ικανότητα. (Skelton, 2000).

Στο ελληνικό σχολείο θεωρητικά υπάρχει η διδασκαλία της δημιουργικής γραφής στα Προγράμματα Σπουδών μα στην πράξη δεν υλοποιείται, παρά με αποσπασματικό κι αμέθοδο τρόπο. Αυτή η εφαρμογή επαφίεται στο διδάσκοντα, ο οποίος οφείλει να δώσει κίνητρα στο μαθητή, να χρησιμοποιήσει κατάλληλες μεθόδους και εργαλεία, με στόχο την ανάπτυξη της δημιουργικότητας του μαθητή. Μόνο μέσα από το δημιουργικό γράψιμο ο

μαθητής αποκτά αυτοέκφραση, αυτοπεποίθηση, κριτική ματιά και βελτιώνει τη γλωσσική και συναισθηματική του εξέλιξη. (Benton , 1999).

2.3 Οι δραστηριότητες δημιουργικής γραφής για την ερμηνεία των λογοτεχνικών κειμένων

Μετά τη λογοτεχνική ανάγνωση και προκειμένου να ολοκληρωθεί η ανάλυση και ολική επεξεργασία του κειμένου, οι μαθητές πραγματοποιούν δραστηριότητες δημιουργικής γραφής. (Καλογήρου & Βησσαράκη, 2005). Οι εν λόγω δραστηριότητες σχετίζονται με τη δημιουργία νέων προσωπικών κειμένων έκφρασης των σκέψεων του κάθε μαθητή κι αποτελούν μια ευχάριστη, δημιουργική διαδικασία. (Morley, 2007). Τα παιδιά, ανάλογα με την ηλικία, τα ενδιαφέροντα, τις εμπειρίες τους εκφράζονται διαφορετικά κι επεξεργάζονται, τροποποιούν πρωταρχικές αντιλήψεις και συναισθήματα. Μόνα τους επιλέγουν ποια κειμενικά είδη τα συγκινούν περισσότερο κι εξάπτουν το ενδιαφέρον τους και με βοηθό τη φαντασία φτιάχνουν κείμενα πρωτότυπα τύπου χαϊκού ή λίμερικ. Αλλάζουν τα πρόσωπα της ιστορίας της πρωτότυπης, την υπόθεση, κάνουν προσθήκες διαλόγων ή αφαιρέσεις και δημιουργούν αυτοτελείς φανταστικές ιστορίες.

Οι δραστηριότητες δημιουργικής γραφής βοηθού τα παιδιά να συνειδητοποιήσουν πως μέσα από αυτήν εκφράζονται ελεύθερα και αποκτούν, πέρα από συγγραφικές ικανότητες και δεξιότητες, αυτενέργεια, προσωπικό γράψιμο και κριτική σκέψη. Βιώνουν το συναίσθημα των συγγραφέων κατά τη λογοτεχνική δημιουργία, αναγνωρίζουν και χρησιμοποιούν ποικίλα εκφραστικά μέσα και τεχνικές και αγαπούν τη λογοτεχνία. (Probst, 2000).

Κεφάλαιο 3^ο

3.1 Ψηφιακή αφήγηση

Τα τελευταία χρόνια, με την είσοδο της τεχνολογίας, παρατηρείται μια νέα μορφή αφήγησης, η οποία ξεφεύγει από τα παραδοσιακά δεδομένα, δηλαδή το στοιχείο της προφορικής αφήγησης μιας ιστορίας, και χρησιμοποιεί τη βοήθεια των πολυμέσων ως εργαλείων. Αυτή η αφήγηση καλείται ψηφιακή και χρησιμοποιεί τον ήχο, την εικόνα για δημιουργία και αφήγηση ιστοριών, στις οποίες έχει πρόσβαση ο οποιοσδήποτε και οι οποίες έχουν τη δυνατότητα τροποποίησης, επεξεργασίας, αλλά και αποθήκευσης στα πολυμεσικά εργαλεία για μεγάλο χρονικό διάστημα, γεγονός που εξασφαλίζει την αξία τους στην εκπαίδευση και ενισχύει το χρόνο ζωής τους. (Lathem, 2005).

Ο υπολογιστής και γενικά τα τεχνολογικά μέσα αποτελούν οικεία εργαλεία για όλους τους χρήστες στη σημερινή εποχή και παρέχουν, ακόμη και στους αρχάριους, τη δυνατότητα σχεδιασμού, παραγωγής ιστοριών μέσα από τη χρήση ελεύθερων λογισμικών που βρίσκονται στο διαδικτυακό χώρο. Στον εκπαιδευτικό χώρο, για παράδειγμα, η ψηφιακή ιστορία δημιουργείται είτε από τον εκπαιδευτικό, με στόχο να κεντρίσει την συμμετοχή και το ενδιαφέρον των μαθητών και να ενισχύσει τη συνεργατική μάθηση και αποτελεσματικότερη ερμηνεία και κατανόηση του περιεχομένου κάθε γνωστικού αντικειμένου (Burmark, 2004) είτε από τους ίδιους τους μαθητές, οι οποίοι με αυτόν τον τρόπο αυτενεργούν, καλλιεργούν τη δημιουργικότητα κι αποκτούν δεξιότητες γραμματισμού. (Robin, 2006).

Ειδικότερα, οι μαθητές με τη χρήση των ψηφιακών μέσων αναζητούν πληροφορίες στο διαδίκτυο για να σχεδιάσουν ένα σενάριο πάνω στο οποίο θα βασιστεί η ιστορία που θα δημιουργήσουν. Αποκτούν συγγραφικές δεξιότητες και σχεδιάζουν οργανόγραμμα με τα υλικά που θα

χρησιμοποιήσουν και το χρόνο μέσα στον οποίο θα ολοκληρωθεί η ιστορία. Εξοικειώνονται με τη χρήση των τεχνολογικών μέσων μέσα από τη συνεχή χρήση των εργαλείων αυτών και αποκτούν και δεξιότητες παρουσίασης της ιστορίας τους στο κοινό. Η δημιουργία ιστοριών αποτελεί προϊόν ομαδικής προσπάθειας, γεγονός που καλλιεργεί τη συνεργατικότητα και τη μαθητική αλληλεπίδραση. Τέλος, οι μαθητές μαθαίνουν να αξιολογούν αντικειμενικά τόσο τη δική τους προσπάθεια συγγραφής όσο και των υπολοίπων ομάδων, γεγονός που διευρύνει την κρίση και τους πνευματικούς τους ορίζοντες.

Συμπερασματικά, είναι φανερό πως η ψηφιακή αφήγηση αποτελεί σπουδαίο εργαλείο στην εκπαιδευτική διαδικασία, αφού επιτυγχάνει τη συμμετοχή όλων των μαθητών μέσω των ελκυστικών τεχνολογικών μέσων και την ελεύθερη έκφραση των σκέψεων και των συναισθημάτων τους μέσα από την αποτύπωσή τους σε μια ιστορία. Οι μαθητές καλλιεργούν τη δημιουργικότητα, συνεργάζονται, αλληλεπιδρούν, αποκτούν την ικανότητα συγγραφής προσωπικών ιστοριών, πλούσιο λεξιλόγιο και κριτική ικανότητα. Αυξάνεται η αυτοπεποίθησή τους, αναλαμβάνουν ρόλο ενεργό στη μαθησιακή διαδικασία και αυτενεργούν. Καλλιεργείται ο κριτικός μα και ψηφιακός γραμματισμός. (Bratitsis, Kotopoulos & Mandila, 2011).

3.2 Δημιουργική γραφή και ψηφιακή αφήγηση

Με μια πρώτη ματιά, δε φαίνεται να σχετίζονται αυτές οι δυο έννοιες της ψηφιακής αφήγησης και της δημιουργικής γραφής. Αν δει κάποιος βαθύτερα, διαπιστώνει πως, πέρα από τις διαφορές τους, υπάρχουν κι ομοιότητες. Αρχικά, τόσο η δημιουργική γραφή όσο κι η ψηφιακή αφήγηση θέτουν ως βάση την ιδέα, το θέμα, από το οποίο δημιουργείται μια ιστορία και εν συνεχεία, την ίδια την ιστορία. Απλά η ψηφιακή αφήγηση «ντύνει» την εκάστοτε ιστορία με το «πέπλο» των εικόνων. (Robin, 2007).

Η επιλογή ενός θέματος, ο σχεδιασμός του σεναρίου και η δομή της ιστορίας, αποτελούν παραδοσιακούς μηχανισμούς, τους οποίους θέτει σε κίνηση κι επιτρέπει τη χρήση τους κι η ψηφιακή αφήγηση, διότι αυτοί είναι τα στοιχεία που συνθέτουν την ιστορία και της δίνουν αξία. Αν δεν υπάρχει καλό θέμα, η τεχνολογία από μόνη της δεν έχει αξία, μάλιστα μια κακή ιστορία αναδεικνύεται περισσότερο μέσα από τη χρήση των εικόνων και των ψηφιακών μέσων αφήγησης. (Ohler, 2009).

Επιπλέον, ομοιότητα ψηφιακής αφήγησης και δημιουργικής γραφής αποτελεί κι ο μεγάλος αριθμός και η ποικιλία παραγόμενων ιστοριών. Η δημιουργική γραφή αφορά πλήθος διαφορετικών κειμένων και η ψηφιακή αφήγηση εστιάζει κι αυτή σε κείμενα είτε προσωπικού είτε ιστορικού είτε πληροφοριακού χαρακτήρα. (Robin, 2008).

Αντίθετα, ενώ η δημιουργική γραφή στοχεύει στην καλλιέργεια αποκλειστικά του κριτικού γραμματισμού, η ψηφιακή αφήγηση καλλιεργεί πλήθος γραμματισμών και ειδικότερα τον ψηφιακό, πληροφοριακό και παγκόσμιο γραμματισμό. Αυτό συμβαίνει διότι σήμερα η εποχή χαρακτηρίζεται τεχνοκρατική κι οι μαθητές εξοικειώνονται τόσο με τα ψηφιακά μέσα, που η παραδοσιακή μορφή γραμματισμού δεν επαρκεί. (Sylvester & Greenidge, 2009). Έτσι, ο ψηφιακός γραμματισμός σχετίζεται με τη δυνατότητα επικοινωνίας, ανταλλαγής απόψεων κι αναζήτησης ποικίλων πληροφοριών

μέσα σ ένα συνεχώς διευρυμένο περιβάλλον. Ο πληροφοριακός γραμματισμός είναι η ικανότητα εύρεσης, αξιολόγησης και σύνθεσης πληροφοριών ενώ ο παγκόσμιος αφορά στην ανάγνωση, ερμηνεία και κατανόηση διαφόρων μηνυμάτων σε μια παγκόσμια κοινωνία. (Robin, 2009).

Εν κατακλείδι, υπάρχει συσχετισμός ανάμεσα στην ψηφιακή αφήγηση και δημιουργική γραφή. Η βασικότερη διαφορά τους εντοπίζεται στη χρήση εικόνων από την ψηφιακή αφήγηση για την ενίσχυση μιας ιστορίας. Τα κοινά τους, όμως, στοιχεία είναι σημαντικότερα και αφορούν το στάδιο δόμησης μιας ιστορίας μέσα από τη σύλληψη του κεντρικού θέματος που επιθυμεί να επικοινωνήσει ο εκάστοτε συγγραφέας (Culham, 2003).

3.3 Η ψηφιακή αφήγηση ως εργαλείο ενίσχυσης της δημιουργικής γραφής

Η δημιουργική γραφή αποτελεί σημαντικό εργαλείο στη συγγραφή ιστοριών. Η ψηφιακή αφήγηση μπορεί μέσα από τη δημιουργία κινήτρων και τη βελτίωση των δεξιοτήτων συγγραφής να βελτιώσει την ποιότητα των ιστοριών και να ενισχύσει τη δημιουργική γραφή.

Η ψηφιακή αφήγηση παρέχει κίνητρα στους μαθητές να ασχοληθούν με τη συγγραφή ιστοριών, καθώς κάνει το γράψιμο πιο ελκυστικό με τα εργαλεία που παρέχει. Οι μαθητές χρησιμοποιούν διασκεδαστικά λογισμικά ψηφιακής γραφής και συμμετέχουν ενεργά στη διαδικασία παραγωγής ιστοριών, καλλιεργώντας τη δημιουργικότητά τους μέσα από τον προσωπικό τρόπο σκέψης κι έκφρασης. Είναι γνωστό πως οι μαθητές αποστασιοποιούνται από τον παραδοσιακό τρόπο γραφής είτε διότι δεν τους ελκύει το ενδιαφέρον είτε θεωρούν το εγχείρημα δύσκολο γι αυτούς είτε διότι λείπουν τα κίνητρα. Με τα λογισμικά ψηφιακής αφήγησης δεν εστιάζουν στους μηχανισμούς γραφής(Wood,2000) μα αλληλεπιδρούν με την τεχνολογία, η οποία διαδραματίζει το ρόλο του κινήτρου που τους ωθεί στη συγγραφική διαδικασία. (Rebmann,2012). Η χρήση των λογισμικών, που αποτελούν ελκυστικά και διασκεδαστικά προγράμματα, τα οποία ενεργοποιούν τη φαντασία των παιδιών και δημιουργούν κίνητρα συμμετοχής και μάθησης (Μουταφίδου & Μέλλιου,2012), οδηγεί ακόμη και τους πιο αδιάφορους μαθητές στη γραφή ιστοριών όχι στο χαρτί πια μα σ ένα μέσο τεχνολογίας, διαδικασία ευχάριστη.

Επιπλέον, η ψηφιακή αφήγηση βελτιώνει και τις συγγραφικές δεξιότητες των μαθητών. Οι τεχνικές της τεχνολογίας βοηθούν τους μαθητές να δημιουργήσουν ιστορίες μεγαλύτερης έκτασης και πιο σύνθετης πλοκής απ ότι αν έγραφαν στο χαρτί. Η εικόνα αποτελεί στοιχείο που συμπληρώνει την ιστορία και την οπτικοποιεί. Ο μαθητής εξοικειώνεται τόσο με τη χρήση λογισμικών όσο και με τους μηχανισμούς γραφής και βελτιώνει τον τρόπο έκφρασης και αποτύπωσης των σκέψεών του. Το εγχείρημα γραφής μέσω

ψηφιακών μέσων είναι ιδιαίτερα ελκυστικό κι αποτελεσματικό, αφού ο μαθητής ακόμη κι αν δεν κατέχει το λόγο, αποκτά αυτοπεποίθηση, εμπιστοσύνη στις δυνατότητες του και μετατρέπεται σε έναν εν δυνάμει συγγραφέα, αποβάλλοντας το άγχος της αποτυχίας. (Miller, 2009), Η ψηφιακή αφήγηση βοηθάει στην καλλιέργεια ανώτερου επιπέδου δεξιοτήτων σκέψης κατά την αλληλεπίδρασή του με το κείμενο (Lim & Tay 2003, Sadik 2008, Kajder 2004).

3.4 Ψηφιακή κατασκευή ιστοριών

Οι ψηφιακές ιστορίες αποτελούν βίντεο σύντομα, τα οποία δημιουργούνται από οποιονδήποτε χρήστη θέλει να διηγηθεί μια πραγματική ή φανταστική ιστορία, επενδυμένη με εικόνες, βίντεο, μουσική και άλλα ηχητικά εφέ. Φτιάχνεται εύκολα μέσα από την εξοικείωση με τη χρήση των τεχνολογικών εργαλείων, σε μικρό χρονικό διάστημα κι επικοινωνεί ένα μήνυμα με τους θεατές, ασκώντας τους μεγάλη επίδραση. Γι αυτό το λόγο εξυπηρετεί και εκπαιδευτικούς σκοπούς.

Η ψηφιακή ιστορία, όπως και η παραδοσιακή, προυποθέτει ένα κεντρικό θέμα, μια κεντρική ιδέα για να σχεδιαστεί. Απλά εδώ ακούγεται η φωνή του ίδιου του δημιουργού σε α πρόσωπο. Η ιστορία αφορά είτε προσωπικό γεγονός είτε κοινωνικό πρόβλημα είτε ιστορικό συμβάν είτε ακόμη και πολιτικό. Θίγει δηλαδή και επίκαιρα γεγονότα από προσωπική οπτική γωνία. Θίγει τόσο σοβαρά ζητήματα μα αποτελεί και ένε μέσο για χιούμορ και σάτιρα.

Τα κυριότερα στοιχεία που δομούν μια ψηφιακή ιστορία , προσδίδοντάς της ποιότητα, είναι: ο προσωπικός τόνος, η ανάδειξη ενός προβλήματος-θέσης-ερωτήματος και η επίλυσή του στο τέλος της ιστορίας, η χρήση μουσικής «ένδυσης» για προσέλκυση του ενδιαφέροντος του θεατή και συναισθηματικής του εμπλοκής στην ιστορία, χρήση κατάλληλων εικόνων, σωστή έκφραση, οικονομία.

Στον εκπαιδευτικό χώρο, ο διδάσκων μπορεί να εισάγει τη χρήση ψηφιακών ιστοριών που είτε θα δημιουργήσει ο ίδιος είτε οι μαθητές του και μάλιστα εύκολα. Αυτό βέβαια δεν παραγκωνίζει και δεν εξοβελίζει την εξάσκηση στον τρόπο δημιουργίας κατάλληλων ιστοριών με τη βοήθεια των ψηφιακών μέσων. Ο μαθητής κρίνεται απαραίτητο να αλληλεπιδρά με τις νέες τεχνολογίες. Αρχικά, βέβαια, πρέπει να σχεδιαστεί η δομή της ιστορίας κι έπειτα να ολοκληρωθεί με την εικόνα και τον ήχο. Η κατασκευή ψηφιακών ιστοριών αποτελεί μια δραστηριότητα που μπορεί να καλλιεργήσει

ταυτόχρονα τον ψηφιακό, τον τεχνολογικό, τον οπτικό και τον πληροφοριακό γραμματισμό.

Στόχο δημιουργίας και χρήσης των ψηφιακών ιστοριών αποτελεί η εκμάθηση, από την πλευρά των μαθητών, ενός πρόσθετου τρόπου έκφρασης ιδεών και συναισθημάτων. Με τη χρήση των οπτικοακουστικών μέσων, πέραν της γραφής, οι μαθητές αποκτούν ενδιαφέροντα και κίνητρα μάθησης, συμμετέχουν στη μαθησιακή διαδικασία και καλλιεργούν δεξιότητες γραφής, δημιουργούν και συνεργάζονται.

Ειδικότερα, οι ψηφιακές ιστορίες ενδείκνυνται ως βασικό και βοηθητικό εργαλείο στο αντικείμενο της λογοτεχνίας, αφού παρέχουν στο μαθητή τη δυνατότητα να εκφράσει τις απόψεις του σ ένα κείμενο ή με βάση αυτό να διηγηθεί μια προσωπική ιστορία. Η αφήγηση ιστοριών είναι ο πυρήνας του μαθήματος της λογοτεχνίας και βοηθά στην προσωπική ανάδειξη και εξέλιξη των μαθητών. (Matthews & DeNatale, 2008).

3.5 Ψηφιακοί πόροι για τη λογοτεχνία

Οι λεγόμενοι «ψηφιακοί θεματικοί φάκελοι» δημιουργήθηκαν από το Κέντρο Βιβλίου και ενσωματώθηκαν τελευταία και στα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών. Οι υπερσύνδεσμοι δίνουν το αναγκαίο πραγματολογικό, ερμηνευτικό ή εικονικό υλικό. Για το γνωστικό αντικείμενο της λογοτεχνίας, περιέχουν κείμενα, τόσο ποιητικά όσο και πεζά, τα οποία αναλύουν με πλούσιο πραγματολογικό υλικό.

Τα ποιήματα έχουν μικρότερη έκταση και ψηφιοποιούνται πιο εύκολα. Έτσι, ο διδάσκων έχει τη δυνατότητα επιλογής παράλληλων κειμένων για τους μαθητές, οι οποίοι θα τα συγκρίνουν με τα πρωτότυπα και θα ανακαλύπτουν ομοιότητες και διαφορές τους τόσο ως προς τη μορφή όσο και το περιεχόμενο. Βέβαια, ο διδάσκων μα και οι μαθητές οφείλουν να είναι ιδιαίτερα προσεκτικοί στη χρήση τους, καθώς ελλοχεύουν κίνδυνοι αλλοίωσης του νοήματος και της μορφής των λογοτεχνικών κειμένων, τα οποία υπακούουν σε συγκεκριμένους αυστηρούς κανόνες μορφολογικούς, γραμματικούς και συντακτικούς και γι αυτό πρέπει να αναπαράγονται ως έχουν. Κάθε φορά που ανατρέχει κάποιος σε ιστοσελίδες, πρέπει να εισέρχεται σε θεσμικές ιστοσελίδες και να συγκρίνει το ψηφιοποιημένο κείμενο με το έντυπο, για τυχόν λάθη ή παραλείψεις.

Όσον αφορά τα πεζά κείμενα, αυτά λόγω μεγάλης έκτασης ψηφιοποιούνται πολλές φορές αποσπασματικά. Αυτό αποτελεί πρόβλημα και όποιος ανατρέχει σε μια ιστοσελίδα οφείλει να διερευνήσει αν υπάρχει ολοκληρωμένο νόημα στο εν λόγω απόσπασμα κι αν παρατίθεται αυτούσιο, όπως και το πρωτότυπο.

Εκτός από τα κείμενα τα λογοτεχνικά, στο διαδίκτυο κυριαρχούν και οι μαγνητοφωνημένες αναγνώσεις και μαρτυρίες. Επειδή η προέλευσή τους είναι

αβέβαιη κι άγνωστη άλλοτε, οφείλει κανείς να τις συγκρίνει μεταξύ τους για να διαπιστώσει την αξιοπιστία τους. Χρήσιμο θα ήταν να γνωρίζει κάποιος το ποιόν και την ταυτότητα του εκάστοτε αφηγητή μιας ιστορίας.

Αρα, οι ψηφιακοί πόροι είναι χρήσιμοι και εμπλουτίζουν τη μαθησιακή διαδικασία μόνο όταν είναι γνωστή η προέλευσή τους κι έχουν γίνει συγκρίσεις με τα έντυπα κείμενα. Γι αυτό πρέπει οι δραστηριότητες που ανατίθενται στους μαθητές να ενσωματώνουν την κριτική των ίδιων των ψηφιακών πόρων, μέσα από τη σύγκριση μεταξύ τους και την αντιπαραβολή με γραπτές πηγές. Διαφορετικά, αποτελούν επικίνδυνο εργαλείο μάθησης.

Κεφάλαιο 4^ο

4.1 Ηλεκτρονική Λογοτεχνία: Ορισμός

Η ηλεκτρονική λογοτεχνία αφορά λογοτεχνικά έργα, τα οποία δημιουργούνται και παρουσιάζονται μέσω του ηλεκτρονικού υπολογιστή. Επειδή δεν έχει προσδιοριστεί απόλυτα η έννοια «ηλεκτρονική λογοτεχνία» γι αυτά τα έργα, πολλοί υιοθετούν τους όρους υπολογιστική, ψηφιακή, πληροφορική, ηλεκτρονική λογοτεχνία, κυβερνολογοτεχνία, κ.ά. (Δημητρούλια, 2006). Μάλιστα, ο όρος «κυβερνοτεχνολογία» περιέχει κείμενα που δημιουργούνται και παρουσιάζονται ψηφιακά, χωρίς να έχουν τη δυνατότητα να δοθούν σε έντυπη μορφή. (Koskimaa, 2003). Και για την Katherine Hayles το ηλεκτρονικό κείμενο κατασκευάζεται και παρουσιάζεται αποκλειστικά και μόνο με τη βοήθεια του υπολογιστή. (Hayles, 2007).

Σύμφωνα με τη Δημητρούλια, η οποία χρησιμοποιεί την έννοια «πληροφορική λογοτεχνία» κι όχι «ηλεκτρονική», η λογοτεχνία αυτή είναι διαδραστική κι εμπλέκει το συγγραφέα σ έναν πρωτότυπο και διαφορετικό τρόπο παραγωγής έργων, τα οποία δεν μπορούν να παραχθούν με τον παραδοσιακό τρόπο. Τα κείμενα αυτά έχουν διαφορετικούς στόχους από εκείνα της έντυπης λογοτεχνίας, γι αυτό κρίνεται αναγκαίο ο συγγραφέας να έχει αποκτήσει ειδικές γνώσεις. (Δημητρούλια, 2006).

Στο χώρο της ηλεκτρονικής λογοτεχνίας να τονιστεί ότι δεν ανήκουν τα κείμενα τα παραδοσιακά, που δημιουργήθηκαν σε έντυπη μορφή κι έπειτα ψηφιοποιήθηκαν κι αναρτήθηκαν σε διαδικτυακούς ιστότοπους για να διαβαστούν ηλεκτρονικά ως e-books. Αντίθετα, στην ηλεκτρονική λογοτεχνία κατατάσσονται κείμενα που δημιουργήθηκαν ψηφιακά μα δόθηκαν και σε έντυπη μορφή.

4.2 Τα «Νέα Μέσα»

«Νέα Μέσα» χαρακτηρίζονται αυτά τα οποία δημιουργήθηκαν με την είσοδο του ηλεκτρονικού υπολογιστή στη ζωή του ατόμου, μέσα σε μια τεχνοκρατική κοινωνία. Τα μέσα αυτά συνετέλεσαν στη δημιουργία της ηλεκτρονικής λογοτεχνίας και επέκτειναν τη διαδραστική σχέση της λογοτεχνίας με την τεχνολογία. Η χρήση των νέων μέσων στη λογοτεχνία διαφοροποίησε τα όρια της έντυπης και της ηλεκτρονικής λογοτεχνικής παραγωγής. Τα αναλογικά μέσα που κυριαρχούσαν μέχρι την τεχνολογική επανάσταση, δηλαδή η αναλογική τηλεόραση, έντυπα, φιλμ, βιβλίο, αντικαταστάθηκαν από ένα νέο τρόπο ανάγνωσης του λογοτεχνικού έργου, το ηλεκτρονικό βιβλίο.

Σύμφωνα με τον Lev Manovich, υπάρχουν πέντε βασικές «αρχές» των «νέων μέσων», που είναι η Αριθμητική Αναπαράσταση: η «αρχή» αυτή πρεσβεύει ότι κάθε κείμενο που κατασκευάζεται ηλεκτρονικά, έχει τη δυνατότητα αναπαράστασης με αριθμητικά σύμβολα και κώδικες, η Αρθρωτή διάρθρωση: το κείμενο που παράγεται με τα «νέα μέσα», αποτελείται από αυτόνομες ενότητες, οι οποίες μπορούν ανά πάσα στιγμή να απομονωθούν από το κειμενικό σύνολο και να χρησιμοποιηθούν ξανά μεμονωμένα. Αυτή η «αρχή» συνδέεται με τις αριστοτελικές έννοιες του «όλου» και των «μερών», η Αυτοματοποίηση: το κείμενο δημιουργείται με αυτόματο τρόπο, αφού ακόμη κι ο συγγραφέας απ'λα επιλέγει και τοποθετεί στοιχεία δημιουργίας ενός κειμένου, το οποίο τελικά κατασκευάζεται από το ίδιο το τεχνολογικό μέσο, η Μεταβλητότητα: το κείμενο δεν έχει μορφή δεδομένη κι αμετάκλητη. Τροποποιείται και μάλιστα αυτό συμβαίνει κι από τον αναγνώστη, ανάλογα με την οπτική του γωνία και, η Διακωδικοποίηση: αφορά την τροποποίηση ενός κειμένου από έντυπη σε ηλεκτρονική μορφή, με τη χρήση πολυμεσικών εργαλείων. (Δημητρούλια, 2006).

Ολες οι παραπάνω αρχές βοηθούν στην παραγωγή κειμένων λογοτεχνικών νέου τύπου, δηλαδή ηλεκτρονικής λογοτεχνίας, η οποία διαφοροποιείται από

την έντυπη μορφή που είχε πριν τη ψηφιακή επανάσταση και κατασκευαζόταν με τη χρήση αναλογικών μέσων.

4.3 Τα Είδη της Ηλεκτρονικής Λογοτεχνίας– Μία Απόπειρα Παρουσίασης

Όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενη ενότητα, η ηλεκτρονική λογοτεχνία διαχωρίζεται από την έντυπη λογοτεχνία ως προς τον τρόπο κατασκευής των κειμένων, την πρόσληψή τους από τον αναγνώστη, τη δομή και το στόχο που υπηρετεί. Λογικό είναι λοιπόν να υπάρχει και διαφορετική ταξινόμηση σε διάφορα είδη, διότι το ηλεκτρονικό κείμενο δύσκολα κατατάσσεται σε ένα μόνο είδος, όπως το έντυπο, και πολλές φορές δεν ταξινομείται σε κάποιο συγκεκριμένο είδος.

Έτσι, η ηλεκτρονική λογοτεχνία διακρίνεται σε έξι είδη, που είναι η υπερκειμενική λογοτεχνία, η διαδραστική αφήγηση, η κινητική ποίηση, οι «σύντομες» αφηγήσεις και η ολιγόλεκτη ποίηση, οι γεννήτριες κειμένου, η υβριδική ηλεκτρονική λογοτεχνία. (Δημητρούλια, 2006)

Τα υπερκείμενα αποτελούν το πρώτο είδος εμφάνισης της ηλεκτρονικής λογοτεχνίας. Πρόκειται για συνένωση πολλών διαφορετικών κειμένων διαφορετικής γραμματοσειράς ή χρώματος, τα οποία παρουσιάζονται στην οθόνη του υπολογιστή. Πολλά από αυτά περιέχουν την εικόνα και τον ήχο, στοιχεία που συμβάλλουν στη συμπληρωματική περιγραφή κι εμπλουτισμό του κειμένου, καθώς και τη δημιουργική του επανατροφοδότηση από τον αναγνώστη. Στις μέρες μας αυτό το είδος δεν ακολουθεί αύξουσα πορεία λόγω του μεγάλου μήκους των κειμένων, που κουράζει τον αναγνώστη και της μοντέρνας χρήσης της γλώσσας. (Lafarge, 2011).

Στη διαδραστική αφήγηση ο αναγνώστης έχει τη δυνατότητα ενεργού συμμετοχής στην εξέλιξη και ανάγνωση του κειμένου, μέσα από την πληκτρολόγηση λέξεων, φράσεων, οι οποίες του επιτρέπουν την πρόσληψη

νοήματος. Μοιάζει με παιχνίδι με αυστηρή δομή μα δεν είναι απλά περιγραφικό, αλλά έχει λογοτεχνική αξία. (Pressman, 2009).

Η κινητική ποίηση αντικατέστησε το Υπερκείμενο που προαναφέρθηκε. Αποτελείται από ποιήματα τα οποία συνδυάζουν γλώσσα, εικόνα και ήχο. Τα κινητικά ποιήματα διακρίνονται σε δύο είδη. Στο πρώτο ανήκουν αυτά στα οποία κυριαρχεί η εικόνα και έχουν απλή, λιτή μορφή ενώ στο δεύτερο αυτά στα οποία κυριαρχεί το μουσικό στοιχείο. Επιπλέον, η κινητική ποίηση απαρτίζεται από δυο βασικά χαρακτηριστικά, που είναι η «υλικότητα», δηλαδή η «οπτική» διάσταση του κειμένου, που οδηγεί και στην αισθητική του απόλαυση από τον αναγνώστη και η σύνδεσή του με την εικόνα και τον ήχο ως οπτικοακουστικό μέσο, στοιχεία (εικόνα, ήχος) που πολλές φορές κυριαρχούν έναντι του κειμενικού νοήματος, αφού χρησιμοποιούνται σε μεγάλο βαθμό. (Perloff, 2006).

Οι σύντομες αφηγήσεις υπήρχαν και σε έντυπη μορφή και κυμαίνονταν από 300-1000 λέξεις. Με την είσοδο της τεχνολογίας κατασκευάστηκαν αφηγήσεις πιο μικρού μήκους, 50-300 λέξεων. Τα κείμενα αυτά προβάλλονται στα διάφορα blogs και στο twitter, όπου οι χρήστες επικοινωνούν μεταξύ τους με μηνύματα περιορισμένης έκτασης. Τα κείμενα αυτά κατατάσσονται στο χώρο της ηλεκτρονικής λογοτεχνίας όχι μόνο διότι δημιουργούνται με τη χρήση υπολογιστή και πολυμεσικών εργαλείων μα και λόγω της δημοτικότητας κι απήχησής τους στο διαδικτυακό χώρο. (Gilead, 2008).

Οι γεννήτριες κειμένου θεωρούνται το κατεξοχήν αυτοματοποιημένο και «πειραματικό» είδος της ηλεκτρονικής λογοτεχνίας. Ο δημιουργός απουσιάζει και παράγονται τα κείμενα μέσω υπολογιστή, με τη βοήθεια του χρήστη-αναγνώστη. Κυρίαρχη θέση στην κατασκευή τους έχουν η πειραματική χρήση της γλώσσας, η χρήση του υπολογιστή και το ίδιο το κείμενο. Κεντρίζουν το ενδιαφέρον του αναγνώστη γι αυτό και αποτελούν εξελισσόμενο ηλεκτρονικό είδος.

Τέλος, στις υβριδικές μορφές περιέχονται έργα τέχνης, που συνδυάζουν την ηλεκτρονική λογοτεχνία με τη βιντεοτέχνη και την performance, δηλαδή την ανάγνωση διαφόρων ποιημάτων με τη χρήση οπτικοακουστικών μέσων. Οι υβριδικές μορφές παρουσιάζονται σε αίθουσες τέχνης, μουσεία μοντέρνας τέχνης, και φεστιβάλ της τέχνης των «νέων μέσων». Κυρίως εντάσσονται στις εικαστικές τέχνες. Διαθέτουν μικρή καλλιτεχνική αξία και ο αριθμός τους είναι περιορισμένος.

4.4 Το μέλλον της Ηλεκτρονικής Λογοτεχνίας

Κανείς δεν μπορεί να πει με βεβαιότητα ποιο είναι το μέλλον της ηλεκτρονικής λογοτεχνίας. Αυτό σε μεγάλο βαθμό καθορίζεται από την εξέλιξη της τεχνολογίας μα κι από την απήχηση της έντυπης λογοτεχνίας. Στο χώρο το λογοτεχνικό κυριαρχούν δυο αντίρροπες τάσεις. Στην πρώτη περιέχονται τα είδη του υπερκειμένου και των γεννητριών κειμένου, όπου τα κείμενα για να επεκταθούν λογοτεχνικά κάνουν χρήση των τεχνολογικών μέσων. Στη δεύτερη ανήκουν οι μικρές αφηγήσεις, οι οποίες θα υπήρχαν και χωρίς τη χρήση της τεχνολογίας, μέσω έντυπης μορφής και απλά τα «νέα μέσα» αυξάνουν τον αριθμό του αναγνωστικού κοινού τους. Στην ουσία, οι μικρές ιστορίες κατατάσσονται και στις δυο τάσεις.

Συμπεράσματα

Έχει γίνει πλέον φανερό σε όλους όσους ασχολούνται με τη διδασκαλία της Λογοτεχνίας ότι οι ΤΠΕ αποτελούν ένα εξαιρετικό εργαλείο, το οποίο μπορεί να παρέμβει σε κρίσιμα σημεία της διδασκαλίας, να βοηθήσει στη λύση προβλημάτων και να ενισχύσει τον κριτικό γραμματισμό.

Επιδιώκεται με την ένταξη των ΤΠΕ στη μαθησιακή διαδικασία η ενδυνάμωση της αυτοπεποίθησης και του εκπαιδευτικού και του μαθητή. Ο εκπαιδευτικός ενδυναμώνεται γιατί πολλαπλασιάζονται οι πηγές και τα βοηθήματά του και γιατί επικοινωνεί με τους μαθητές του σε μια σύγχρονη γλώσσα. Από κάτοχος του νοήματος του κειμένου και αυθεντία με τα παραδοσιακά δεδομένα μετατρέπεται σε συνομιλητή και εμπυχωτή των δραστηριοτήτων των μαθητών.

Όπως σημειώθηκε και στην αρχή, δημιουργική αξιοποίηση των ΤΠΕ στη διδασκαλία της λογοτεχνίας σημαίνει δραστηριοποίηση των μαθητών, ενδυνάμωση της αυτοπεποίθησής τους στην κατεύθυνση της διαμόρφωσης, έκφρασης και επικοινωνίας των προσωπικών τους ερμηνειών για τα λογοτεχνικά κείμενα. Η διαμόρφωση προσωπικών νοημάτων θα διευκολυνθεί από τη στιγμή που ο μαθητής, μέσω των ΤΠΕ, αποκτά πρόσβαση σε ένα υλικό πληροφοριών, εικόνων, ακουσμάτων τα οποία προηγουμένως του ήταν απρόσιτα λόγω και της έλλειψης σχολικών βιβλιοθηκών.

Ακόμη, οι πολλαπλές δυνατότητες νοηματοδότησης που δίνει το υπερκείμενο , μαζί με τη βιωματική συλλειτουργία εικόνων, λέξεων και ήχων δημιουργούν την υπόθεση ότι μπορούν να εμπλέξουν τους μαθητές σε μια δημιουργική διαδικασία επαναανακάλυψης του κειμένου ως εναύσματος για τη διερεύνηση ενός εκτεταμένου δικτύου νοημάτων και σχέσεων. Η έκφραση ,επίσης, των προσωπικών νοημάτων δεν θα γίνεται με έναν τρόπο μόνον αλλά με ένα

πλήθος εργαλείων που προσφέρουν οι ΤΠΕ, από το λογισμικό παρουσίασης μέχρι την κατασκευή ψηφιακών ιστοριών.

Όπως διαφαίνεται από τα παραπάνω, η εισαγωγή της δημιουργικής γραφής ως μέρους του μαθήματος της λογοτεχνίας στο σχολείο, δεν μπορεί να αποτελεί ένα από πολλά και ποικίλα διδακτικά μέσα ή μεθοδολογίες, αλλά μια πρόταση εναλλακτικής διδακτικής και θεωρητικής προσέγγισης. Εφόσον επιχειρείται μία ειλικρινής και συστηματική απόπειρα αξιοποίησης των δυνατοτήτων της δημιουργικής γραφής, δεν μπορεί να ενταχθεί απλώς στο υπάρχον πλαίσιο διδασκαλίας της λογοτεχνίας. Η σοβαρή ενασχόληση με τη δημιουργική γραφή από την πλευρά των διδασκόντων, προϋποθέτει μια ριζική αναθεώρηση των σχέσεων εξουσίας που διέπουν τη μαθησιακή διαδικασία ευρύτερα και τη διδακτική προσέγγιση της λογοτεχνίας, ειδικότερα. Τόσο η αυθεντία του δασκάλου, όσο και το ίδιο το λογοτεχνικό κείμενο, χάνουν, αναπόφευκτα, σημαντικό μέρος της παραδοσιακής πρωτοκαθεδρίας τους χάριν του μαθητή–αναγνώστη–δημιουργού.

Βιβλιογραφία

Baron, N. (2008). *Always on: Language in an Online and Mobile World*. Oxford: Oxford University Press.

Bratitsis, T., Kotopoulos, T. & Mandila, K. (2011). Kindergarten children as story Makers: The effect of the digital medium, in F. Xhafa, L. Barolli, M. Köppen (eds) (pp. 84-91). *Proceedings of the IEEE 3rd International Conference On Intelligent Networking and Collaborative Systems - INCoS 2011 Fukuoka*

Gee, P. (2008). *Social linguistics and literacies – Ideology in Discourses*. London and New York: Routledge.

Frazel, M., (2010). *Digital Storytelling Guide for educators*, ISTE. USA

Frey, N., & Fisher, D. (eds.) (2008). *Teaching visual literacy: Using comic books, graphic novels, anime, cartoons, and more to develop comprehension and thinking skills*. Thousand Oaks/CA: Sage. Guillory J. (1993). *Cultural Capital: The Problem of Literary Canon Formation*. Chicago: University of Chicago Press

Graves, D. H. (1983). *Writing: teachers and children at work*. Portsmouth, NH: Heinemann Education.

Hasan R. & G. Williams (1996). *Literacy in Society*. London and New York: Longman

Higgins, S., Beauchamp, G., Miller, D. (2007). *Reviewing the literature on interactive whiteboards*, Learning, Media and Technology

Hull, G. A. & Katz, M. L. (2006). *Crafting an agentive self: Case studies of digital storytelling*. *Research in the Teaching of English*

Kervin, Lisa; Mantei, Jessica 2010. "Supporting educators with the inclusion of technology within literacy classrooms: A framework for "action"". *Journal of Technology Integration in the Classroom*.

Lambert, J. (2002). *Digital Storytelling: Capturing lives, creating community*. Berkeley, CA: Digital Diner Press.

Lathem, S. (2005). Learning Communities and Digital Storytelling: New Media for Ancient Tradition. In C. Crawford et al. (Eds.), Proceedings of Society for Information Technology Teacher Education International Conference 2005 (pp. 2286-2291). Chesapeake, VA: AACE .

Matthews, R. C. (1977). Semantic judgments as encoding operations: The effects of attention to particular semantic categories on the usefulness of interitem relations in recall. *Journal of Experimental Psychology: Human Learning and Memory*

Mello, R. (2001) The power of storytelling: How oral narrative influences children's relationships in classrooms. *International Journal of Education and the Arts* 2(1):1-18.

Newton, MA: Education Development Center. Accessed August 8 2013.

Robin, B. R. (2008). Digital storytelling: A powerful technology tool for the 21st century classroom. *Theory Into Practice*

Smith, H. (2005). *The Writing Experiment: Strategies for Innovative Creative Writing*, Allen & Unwin

Wood, J. M. (2000). *A marriage waiting to happen: Computers and process writing*.

Αποστολίδου, Βενετία (1999). «Λογοτεχνία και ιδεολογία: Το ζήτημα των αξιών κατά τη διδασκαλία της λογοτεχνίας». Αθήνα: Τυπωθήτω Γ. Δαρδανός

Αποστολίδου, Βενετία(2011). «Μελέτη για τη δημιουργία ενός ολοκληρωμένου ψηφιακού περιβάλλοντος μάθησης για τη διδασκαλία της λογοτεχνίας». Αθήνα: ΚΕΓ

Δανιήλ, Χρήστος (2007). «Προτάσεις για τη διδασκαλία τα λογοτεχνίας με τη μέθοδο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης: Η χρήση του υπερκειμένου στη μελέτη της λογοτεχνίας». http://www.openlit.gr/DocLib/Anakoinosi_Danhil.pdf

Καραγιάννης, Σ. (2010). Η δημιουργική γραφή ως καινοτόμος δράση στο σχολείο: όψεις μιας παιδαγωγικής εμπειρίας. Διάλεξη που παρουσιάστηκε στην ημερίδα «Καινοτομίες και κριτική σκέψη: αναζητώντας πρακτικές για τη σχολική τάξη», ΥΠ.Δ.Β.Μ.Θ.-Ελληνοαμερικανικόν Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Κολλέγιο Αθηνών Κολλέγιο Ψυχικού. Ανακτήθηκε στις 15 Μαΐου 2013. <http://tinyurl.com/nz8uwmv>

Κουτσογιάννης, Δημήτρης (2008). *Επιμόρφωση εκπαιδευτικών στη χρήση και αξιοποίηση των ΤΠΕ στην Εκπαιδευτική Διαδακτική Διαδικασία, Επιμορφωτικό υλικό*

για την Επιμόρφωση των Εκπαιδευτικών στα Κέντρα Στήριξης Επιμόρφωσης, Τεύχος 3: Κλάδος ΠΕ02. Πάτρα: ΙΤΥ.

Κωτόπουλος, Τ. (2012). Από την ανάγνωση στη λογοτεχνική ανάγνωση και την παιγνιώδη διάθεση της δημιουργικής γραφής. Στο Γ. Παπαντωνάκης & Τ. Κωτόπουλος, *ΤαΕτεροθαλή*. Αθήνα: Ίων.ΥΠΕΠΘ (1998β). *Ενιαίο Λύκειο. Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών*. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.

Λαμπρόπουλος, Απόστολος, (2009). «Σύντομες ιστορίες στο διαδίκτυο: δημιουργική γραφή, παγκόσμια λογοτεχνία, θεωρία», στο Ε. Πολίτου – Μαρμαρινού, Σ. Ντενίση (επιμ.), *Το διήγημα στην ελληνική και στις ξένες λογοτεχνίες. Θεωρία- γραφή- πρόσληψη*. Αθήνα: Gutenberg

Νικολαΐδου, Σοφία (2009). *Λογοτεχνία και Νέες Τεχνολογίες*. Αθήνα: Κέδρος.

Πασχαλίδης, Γρηγόρης (1999). «Γενικές αρχές ενός νέου προγράμματος για τη διδασκαλία της λογοτεχνίας», στο Αποστολίδου Β. & Χοντολίδου Ε. (επιμ.), *Λογοτεχνία και Εκπαίδευση*, Αθήνα: Τυπωθήτω Γ. Δαρδανός

Ροντάρι, Τζ., (1985). *Γραμματική της φαντασίας*. Αθήνα:Μεταίχμιο

Σουλιώτης, Μ. (2012). *Για το ταλέντο και την έμπνευση*.Αθήνα: Ηλεκτρονικό Περιοδικό Κείμενα